

ZAŠTITA PRAVA VLASNIŠTVA IZ ČLANKA 1. PROTOKOLA 1. EUROPSKE KONVENCIJE U PRAKSI UPRAVNOG SUDA REPUBLIKE HRVATSKE

Tamara Bogdanović, dipl. iur.,
viša sudska savjetnica
Upravni sud Republike Hrvatske

UDK: 347.23:341.231.14(4)
Ur.: 30. studenog 2010.
Pr.: 15. siječnja 2011.
Stručni rad

Sažetak

Rad je koncipiran u tri dijela. U prvom se kroz praksu Europskog suda razmatraju aspekti prava na mirno uživanje vlasništva, u smislu izjednačavanja pojma vlasništva s pojmom imovine, zaštite stečenih prava i zaštite legitimnih očekivanja. U drugom se razmatra praksa Mirovinsko-invalidsko-zdravstvenog odjela Upravnog suda RH u suodnosu s relevantnim stajalištima Ustavnog suda RH. U trećem se daje kratki osvrt na praksu Imovinsko-pravnog odjela Upravnog suda RH u svezi s primjenom članka 1. Protokola 1. Europske konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.

Ključne riječi: pravo vlasništva, članak 1. Protokol 1., upravni sud.

1. UVOD

Prema pravnoj teoriji građanskog prava pojam vlasništva mogli bi definirati kao pravni odnos u kojem snagom pravne norme određena stvar u cijelosti pripada određenom pravnom subjektu.¹ U Zakonu o vlasništvu i drugim stvarnim pravima² (članak 1. stavak 1.) propisano je da svaka fizička i pravna osoba može biti nositeljem prava vlasništva, a i drugih stvarnih prava, prava služnosti, prava iz stvarnog tereta, prava građenja i založnog prava na svemu što može biti objektom tih prava, ako zakonom nije drugačije određeno. Predmet prava vlasništva i drugih stvarnih prava može biti svaka pokretna (pokretnina) ili nepokretna stvar (nekretnina), osim onih koje nisu za to sposobne (članak 2.). Iz navedene zakonske odredbe proizlazilo bi da je pravo vlasništva pravo određenog subjekta na određenoj pokretnoj ili nepokretnoj stvari, koja je u slobodnom pravnom prometu.

1 Vedriš M. i Klarić P. D., *Osnove imovinskog prava*, 5. izdanje, Pravni fakultet, Zagreb, 1984., str. 174.

2 Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima, Narodne novine 91/96, 68/98, 137/99, 22/00, 73/00, 114/01, 79/06, 141/06, 46/08 i 38/09.

Ustav Republike Hrvatske³ izrijekom i na nedvosmislen način jamči pravo vlasništva (stavak 1. članak 48.), kao i pravo nasljeđivanja (stavak 4. članak 48.), te je nepovredivost prava vlasništva sastavni dio najviših vrednota ustavno-pravnog poretka Republike Hrvatske (članak 3.) i stoga jedno od temeljnih načela tumačenja Ustava. Ustavnopravni koncept prava vlasništva u Republici Hrvatskoj širi je od tradicionalnog građansko-pravnog koncepta, jer obuhvaća sva stvarna i tome srodna prava.

Mogućnost ustavnosudske zaštite je prema članku 48. Ustava Republike Hrvatske proširena i na područja zaštite stanarskog prava i iz toga izvedenog prava najmoprimstva, pretvorbu i privatizaciju bivšeg društvenog vlasništva, denacionalizaciju, pravo na rezervaciju dionica (pravo prijašnjeg vlasnika u odnosu na postupak denacionalizacije), postupak izdavanja građevinske dozvole, zaštitu svih stvarnih prava kao prava imovinskog karaktera, zaštitu svih imovinskih prava (dakle i obveznih), zaštitu prava okoliša, zaštitu osnivačkih uloga u trgovačkim društvima, bespravnu gradnju, pa čak i na problematiku zateznih kamata.⁴

Za dio prethodno navedenih područja sudske pravne zaštite, npr. u predmetima naknade za oduzetu imovinu, izdavanja lokacijskih i građevnih dozvola, bespravne gradnje i djelomično za zaštitu okoliša, nesumnjivo je, prije nego što predmet po ustavnoj tužbi dođe na Ustavni sud Republike Hrvatske (u daljnjem tekstu: Ustavni sud) nadležan Upravni sud Republike Hrvatske (u daljnjem tekstu: Upravni sud).

Stoga, nema zapreke da se već kroz upravni spor strankama pruži zaštita prava vlasništva iz članka 1. Protokola 1. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (u daljnjem tekstu: Konvencija). Napominjemo, da je nakon posljednjih izmjena i Ustavom Republike Hrvatske (stavak 3. članak 118.), propisano da sudovi sude na temelju Ustava, zakona, međunarodnih ugovora i drugih važećih izvora prava. Time su sudovi i nadalje obvezni izravno primjenjivati Konvenciju i njoj pripadajuće Protokole, u skladu sa ratifikacijskom izjavom Republike Hrvatske.

Konvencija je zaključena u Rimu 1950. godine, a 1952. godine u Parizu Konvenciji je dodan članak 1. Protokola 1., kojim je Konvenciji pridodana i zaštita prava vlasništva. Konvencija je međunarodni ugovor specifičnog karaktera kojim je uspostavljena međunarodna zaštita ljudskih prava na regionalnoj razini, prema kojem se pojedinac može izravno obratiti stalnom Europskom sudu za ljudska prava u Strasbourgu (u daljnjem tekstu: Europski sud), uz uvjet prethodnog iscrpljenja svih nacionalnih pravnih lijekova.⁵

Republika Hrvatska je pristupila Konvenciji, ratificirala je i objavila,⁶ te položila ratifikacijsku izjavu, pa je Konvencija punopravno primjenjiva u hrvatskom pravnom poretku od 5. studenog 1997. godine.

3 Ustav Republike Hrvatske, Narodne novine 85/10 - pročišćeni tekst.

4 Radolović, A., Jamstvo prava vlasništva u praksi Ustavnog suda Republike Hrvatske i Europskog suda za ljudska prava“, *Pravo u gospodarstvu*, broj 49., 2010., str. 5.

5 Bonifačić, M., Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i autonomni koncept vlasništva prema Konvenciji, *Pravo i porezi*, broj 4., 2006., Zagreb, str. 88.

6 Ratifikacija i objava Konvencije, Narodne novine – međunarodni ugovori, 18/97, 6/99 – pročišćeni tekst, 9/99 – ispravak i 14/02.

Podsjećamo da je Europski sud kroz svoju praksu, zaštitu ljudskih prava proširio s građanskih i kaznenih postupaka i na upravne postupke. Za ostvarenje zaštite pred Europskim sudom, nije presudno koje je tijelo u državi potpisnici nadležno za postupanje u konkretnom predmetu, nije odlučujuća ni priroda pravnog područja koja uređuje sporni pravni odnos, npr. građansko ili upravno-pravno područje, niti se primjena tog pojma ograničava na sporove među privatnim strankama, već je dovoljno da ishod nekog postupka ima izravan učinak na određivanje ili sadržaj građanskih (privatnih) prava i obveza.

Prema dosadašnjoj praksi Europskog suda, proizlazi da je za ostvarenje nadležnosti suda potrebno kumulativno ispuniti tri uvjeta: 1) postojanje prava ili obveze građanske naravi, 2) postojanje spora u odnosu na to građansko pravo i 3) postojanje odluke, tj. sudske presude u takvom sporu.⁷

Pod prvi uvjet, tj. pravo ili obvezu građanske naravi većinom će potpadati slučajevi iz područja privatnog prava, a iznimno oni iz područja javnog prava. To mogu primjerice biti slučajevi izdavanja raznih dozvola, kao što su građevinske dozvole i dozvole za korištenja zemljišta, postupci izvlaštenja i naknade za izvlaštenje, postupci vezani uz mirovinsko i zdravstveno osiguranje, postupci vezani uz privatne ugovore, ali i ugovore između države i pojedinaca, autorsko pravo, naknada štete i obiteljsko pravo, postupci vezani uz pravo na obavljanje određene profesije, a od 2007. godine i naknade štete u javnoj službi.

Za velik dio ostvarenja subjektivnih prava iz navedenih pravnih područja prema zakonima Republike Hrvatske nadležna su razna upravna tijela. Prema Zakonu o upravnim sporovima⁸ (članak 1.) za pružanje sudske zaštite protiv odluka tih upravnih tijela nadležan je Upravni sud.

2. POJAM VLASNIŠTVA PREMA PRAKSI EUROPSKOG SUDA

Članak 1. Protokola 1. pod naslovom *Zaštita vlasništva* glasi: Svaka fizička ili pravna osoba ima pravo na mirno uživanje svog vlasništva. Nitko se ne smije lišiti svog vlasništva, osim u javnom interesu, i to samo uz uvjete predviđene zakonom i općim načelima međunarodnog prava. Prethodne odredbe, međutim ni na koji način ne umanjuju pravo države da primjeni zakone koje smatra potrebnim da bi uredila uporabu vlasništva u skladu s općim interesom ili za osiguranje plaćanja poreza ili drugih doprinosa ili kazni.

U prvoj rečenici stavka 1. članka 1. Protokola 1. sadržano je osnovno pravilo o mirnom uživanju vlasništva i tom se odredbom jamči mirno uživanje vlasništva. Odstupanja od zabrane povrede uživanja vlasništva, nabrojena u navedenom tekstu odredbe, da bi se mogla opravdati, moraju biti primjerena i proporcionalna cilju koji se mjerom želi postići, u skladu s općim načelima europskog prava, i to načelom

⁷ Vidi opširnije Blackstone's Human Rights Series, Leach, P., *Taking a Case to the European Court of Human Rights*, 2nd ed, Oxford University Press, 2005.

⁸ Zakon o upravnim sporovima, Narodne novine 53/91, 9/92 i 77/92.

razmjernosti, koje je uneseno i u novi Zakon o općem upravnom postupku⁹ (članak 6.) kao načelo razmjernosti u zaštiti prava stranaka i javnog interesa. U vezi s time posebno se ističe kako jamstvo vlasništva ne ovlašćuje Europski sud da se upliće u socijalnu i ekonomsku politiku država članica.¹⁰

Primjeri šireg shvaćanja autonomnog pojma vlasništva prema Protokolu 1. su brojni. Kao vlasništvo u precedentnom pravu Protokol 1. smatra klasične pokretnine i nekretnine, stvarna prava (*prava in rem*) i u manjoj mjeri obvezna prava (*prava in personam*). Vlasništvo je tangibilno, ali i netangibilno vlasništvo, intelektualno vlasništvo, pa donekle i izvedenica od vlasništva, kao što su legitimna očekivanja i stečena prava.¹¹

Od značaja je da je riječ o imovinskom pravu, koje ima neku izrazivu novčanu vrijednost, iako se u koncipiranju pojma vlasništva Europski sud vrlo često poziva na okolnosti konkretnog slučaja. Ako u nekoj presudi, Europski sud, za taj konkretan slučaj prihvati da je nešto pravo vlasništva, moguće je da će u tom slučaju tužitelj izgubiti spor, s obrazloženjem da u tom slučaju vlasništvo nije bilo ometano od države ili da je miješanje države u vlasništvo bilo opravdano. Za primjer možemo izdvojiti da članak 1. Protokola 1. za predmete izvlaštenja vlasnika svakoj državi postavlja tri bitna uvjeta, a to su da je mogućnost izvlaštenja propisana zakonom, da je u javnom interesu i da je nužno u demokratskoj državi.

Autonomni pojam vlasništva prema članku 1. Protokola 1. slijedom konkretnih primjera prakse Europskog suda i ranijeg konvencijskog tijela Komisije za ljudska prava, osim klasičnih tangibilnih stvari obuhvaća također: dionice (odluka Komisije za ljudska prava *Bramelid and Malstroem*¹²), poslovni ugled (presuda *Van Marle*¹³), dozvole, odobrenja (presuda *Tre Traktoerer*¹⁴), obavljanje zanimanja (presuda *Koenig*¹⁵), urbanističku plansku dozvolu (presuda *Pine Valley Developments*¹⁶), pravo povrata poreza kao stečeno pravo na restituciju (presuda *National and Provincial Building Society*¹⁷), eksproprijacijski zahtjevi za naknadu (presuda *Akkus*¹⁸), presudu iz zahtjeva za naknadu glede zemljišnih reformskih zahvata

⁹ Zakon o općem upravnom postupku, Narodne novine 47/09.

¹⁰ Gavella, N., Jamstvo vlasništva iz članka 1. prvog Protokola uz Europsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, Zbornik radova - Europsko privatno pravo, Pravni fakultet Zagreb, 2002., str. 45.

¹¹ Bonifačić M., Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i autonomni koncept vlasništva prema Konvenciji, Pravo i porezi, broj 4., 2006., RRIF Zagreb, str. 89.

¹² Odluka Komisije za ljudska prava *Bramelid and Malstroem* protiv Švedske od 12.10.1982., zahtjevi broj: 8588/79 i 8589/79.

¹³ Presuda *Van Marle* i drugi protiv Nizozemske od 26.6.1986., u toj se presudi obrazlaže da su tužitelji računovođe izgradili klijentelu, a to je u mnogome osobina privatnog prava i čini imovinu i zato vlasništvo.

¹⁴ Presuda *Tre Traktoerer AB* protiv Švedske od 7.7.1989.

¹⁵ Presuda *Koenig* protiv Njemačke od 28.6.1978.

¹⁶ Presuda *Pine Valley Developments LTD* i drugi protiv Irske od 29.11.1991.

¹⁷ Presuda *National and Provincial Building Society* i drugi protiv Velike Britanije od 23.10.1997.

¹⁸ Presuda *Akkus* protiv Turske od 9.7.1997.

(presuda Almeida Garrett i drugi¹⁹), arbitražom utvrđeno pravo u pogledu spora dokinuto zakonom (presuda Stratis Andreadis i Stran Greek refineries²⁰), legitimno očekivanje kod zahtjeva za naknadu štetu (presuda Pressos Compania Naviera²¹), odvjetničke troškove (presuda Ambruosi²²), intelektualno vlasništvo u smislu patenta (presuda British American Tobacco²³) i autorskih prava (odluka Komisije Aral²⁴) i pitanje dokaza vlasništva (presuda Holy Monasteries²⁵).²⁶

Pored uobičajenog pojma vlasništva, Europski sud tim pojmom obuhvaća i sva stečena prava neke osobe, uključujući takva privatnopravna dobra neke osobe kao što je pravo na sklapanje ugovora o najmu stana (Mellacher i ostali protiv Austrije iz 1989.), stečena prava u sastavu mirovinskog ili socijalnog osiguranja (Vasilopoulou protiv Grčke iz 2002.).²⁷

Članak 1. Protokola 1. uz Konvenciju jedini je članak Konvencije koji spominje i pravnu osobu, a njegov je smisao zaštita fizičkih i pravnih osoba od države, ali ne od drugih pojedinaca i pravnih osoba. Konvencijski pojam *possession* u smislu *property* ima u vidu postojeće vlasništvo (*existing possessions*), a stjecanje prava vlasništva samo kao legitimno očekivanje (*legitimate expectation*). U predmetu Marckx protiv Belgije iz 1979. Europski sud je zaključio da se radi o povredi članka 1. Protokola 1. zato što majka nije mogla oporučno raspolagati, te njezina kći nije ostvarila očekivano stjecanje imovine, ali da očekivano stjecanje imovine nije zaštićeno člankom 1. Protokola 1. Isto je tako sud u predmetu Van der Musselle protiv Belgije iz 1983. izrazio stajalište da zahtjev države da odvjetnici određene građane zastupaju besplatno nije povreda iz članka 1. Protokola 1., jer to ne predstavlja lišavanje postojeće imovine.²⁸

U slučaju Gavella protiv Hrvatske, Europski sud navodi: „...Vlasništvo može biti postojeće vlasništvo ili imovina, uključujući potraživanja u odnosu na koja podnositelj zahtjeva može tvrditi da ima barem legitimno očekivanje (koje mora biti konkretnije naravi od same nade) da će biti ostvareno, tj. da će dobiti djelotvorno uživanje prava vlasništva“...²⁹

19 Presuda Almeida Garrett i drugi protiv Portugala od 11.1.2000.

20 Presuda Stratis Andreadis i Stran Greek refineries protiv Grčke od 9.12.1994.

21 Presuda Pressos Compania Naviera SA i drugi protiv Belgije od 20.11.1995.

22 Presuda Ambruosi protiv Italije od 19.10.2000.

23 Presuda British American Tobacco co LTD protiv Nizozemske od 20.10.1995.

24 Odluka Komisije za ljudska prava Aral i drugi protiv Turske od 14.1.1998.

25 Presuda Holy Monasteries protiv Grčke od 9.12.1994.

26 Bonifačić M., Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i autonomni koncept vlasništva prema Konvenciji, Pravo i porezi, broj 4, 2006., RRIF Zagreb, str. 89. i 90.

27 Gomien, D., Europska konvencija o ljudskim pravima, Zadar, 2007., Naklada Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, str. 206.

28 Gomien, D., Europska konvencija o ljudskim pravima, Naklada Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, Zadar, 2007., str. 206.

29 Odluka o dopuštenosti u slučaju Gavella protiv Hrvatske od 11. srpnja 2006., zahtjev broj: 33244/02.

Europski sud u presudi *Gasus Dossier*³⁰ izrazio je shvaćanje da pojam vlasništva iz članka 1. Protokola 1. ima autonomno značenje koje sigurno nije ograničeno na vlasništvo fizičkih dobara. Određena druga prava i interesi koji čine imovinu također se mogu smatrati vlasničkim pravima u smislu ove odredbe. Kod zaštite prava vlasništva postoje ograničenja u vidu mogućnosti miješanja u vlasništvo. Miješanje u vlasništvo može se očitovati kao oduzimanje vlasništva ili nadzor nad uporabom vlasništva, što proizlazi iz samog sadržaja članka 1. Protokola 1. (druga i treća rečenica). Miješanje u srž vlasništva ne proizlazi izravno iz sadržaja članka 1. Protokola 1., već iz sudske prakse Europskog suda. Presuda *Sporrong* i drugi protiv Švedske³¹ odnosila se na slučaj trajne prijetnje započete eksproprijacije i urbanističke zabrane na nekretninama u Stockholmu, što je utvrđeno kao nedopustivo miješanje države u privatno vlasništvo. Zaključno, prema članku 1. Protokola 1. miješanje u pravo vlasništva je moguće, a da bi bilo dopustivo mora biti utemeljeno na zakonu i imati legitimni cilj, koji se ne bi mogao ostvariti nekom alternativnom blažom mjerom.

Europski sud je zauzimao stajališta i kod zaštite prava vlasništva u odnosu na mirovinska prava, i to u odnosu na ona prava koja proizlaze iz kontributivnih davanja, tj. davanja koja se ostvaruju pod uvjetom plaćanja doprinosa i u odnosu na prava koja proizlaze iz nekontributivnih davanja, dakle onih koja proizlaze iz socijalne nužnosti.

U predmetu *Stec* i drugi protiv Velike Britanije³², navodi se da ako država članica pozitivnim zakonima predviđa davanje kao pravo iz socijalne skrbi, neovisno je li ono ili nije uvjetovano prethodno plaćenim doprinosima, ti se zakoni moraju za osobu koja ispunjava uvjete, smatrati garancijom vlasničkih prava iz članka 1. Protokola 1.

U predmetu *Hadžić* protiv Hrvatske³³ Europski sud je istaknuo da pravo na mirovinu nije zajamčeno Konvencijom, ali plaćanje doprinosa u fond socijalnog osiguranja može stvoriti vlasničko pravo zaštićeno člankom 1. Protokola 1. S time da to automatski ne znači i obvezu države da prizna pravo, jer je za priznavanje prava potrebno prije svega ispuniti uvjete predviđene domaćim zakonodavstvom.

U predmetu *Ljuba Čekić* i ostali protiv Hrvatske³⁴ Europski sud podsjeća da iako se prava koja proizlaze iz plaćanja doprinosa u sustav socijalnog osiguranja, posebice pravo izvoditi naknade iz takvog sustava, npr. u obliku mirovine, mogu tražiti na temelju članka 1. Protokola 1. Ova se odredba ne može tumačiti kao da daje pojedincu pravo na mirovinu u konkretnom iznosu (odluka komisije u predmetu *Muller v. Austria* broj: 5849/72 od 1. listopada 1975., *Decision send report* 3, str. 25. i u predmetu *Domalewsky V. Poland* broj: 34610/97, *Echr* 1999-V, str. 582. i 583.).

30 Presuda *Gasus Dossier* i drugi protiv Nizozemske od 23. veljače 1993.

31 Presuda *Sporrong* i drugi protiv Švedske od 23. rujna 1982.

32 Presuda u predmetu *Stec* i drugi protiv Velike Britanije od 12. travnja 2006., zahtjev broj: 65731/01 i 65900/01.

33 Odluka o dopuštenosti u predmetu *Hadžić* protiv Hrvatske od 13. rujna 2001., zahtjev broj: 48788/99.

34 Odluka o dopuštenosti zahtjeva *Ljube Čekić* i ostalih protiv Hrvatske od 9. listopada 2003., zahtjev broj 15085/02.

3. PRAKSA MIROVINSKO-INVALIDSKO-ZDRAVSTVENOG ODJELA UPRAVNOG SUDA

U mnogim upravnim sporovima pred Upravnim sudom odlučuje se o subjektivnim pravima posredno vezanim uz pravo vlasništva, koja se premda imaju javnopravni karakter smatraju zaštićenim člankom 1. Protokola 1. Tako možemo izdvojiti da se u praksi Upravnog suda redovito rješava o izdavanju lokacijskih i građevnih dozvola, rušenju bespravne gradnje, raznim dozvolama i odobrenjima koje izdaju nadležna upravna tijela, raznim statusnim pravima u vidu obavljanja zanimanja (npr. imenovanje bilježnika), porezima, naknadama za oduzetu imovinu, ali i pravima u vezi s mirovinom i sličnim socijalnim statusima i davanjima.

U praksi Upravnog suda u Mirovinsko-invalidsko-zdravstvenom odjelu evidentirana je presuda broj Us-998/2002 od 31. ožujka 2005. u predmetu isplate mirovine, kojom je uvažena tužba i poništeno osporeno rješenje Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje. U obrazloženju presude je izneseno stajalište da su primanja „parafonda“, neovisno o dinamici i visini, prema upravno-sudskoj praksi, zapreka za pravo na isplatu mirovine temeljem rješenja Republičkog fonda mirovinskog i invalidskog osiguranja radnika Hrvatske za isto razdoblje, te je navedeno da je pravilnost takva stajališta potvrđena i u praksi Europskog suda za ljudska prava odlukom u predmetu Čekić protiv Hrvatske, odluka o dopuštenosti od 9. listopada 2003. prema zahtjevu broj: 15085/02.

Kako je to za sada jedina evidentirana presuda na Upravnom sudu u kojoj je odgovoreno na prigovor tužitelja u vezi s povredom članka 1. Protokola 1., pozivom na praksu Europskog suda, sama nas je presuda usmjerila na traženje odgovora na pitanje zašto i subjektivna prava javnopravnog karaktera iz područja socijalnih prava jesu zaštićena jamstvom mirnog uživanja prava vlasništva iz članka 1. Protokola 1. Pri tomu smo ostali u uvjerenju da su opća načela iz prakse Europskog suda, koja vrijede za javna prava iz mirovinske oblasti, primjenjiva i na ostala javna prava čija sudska zaštita je u nadležnosti Upravnog suda, te da se radi o sudskoj praksi koju je potrebno znati radi procjene je li pri ostvarivanju nekog subjektivnog prava javnopravnog karaktera došlo do povrede članka 1. Protokola 1.

S time u vezi željeli bi se osvrnuti na odluku Ustavnog suda broj: U-I-1988/1998 od 17. ožujka 2010.³⁵, kojom su ukinute u praksi neživotne i neprimjenjivane odredbe članka 5. stavka 3. i 5. Zakona o mirovinskom osiguranju³⁶ (u daljnjem tekstu: ZOMO), koji postupak je Ustavni sud sam pokrenuo po službenoj dužnosti. U navedenoj odluci ističe se da, iako Ustav ne jamči izrijekom pravo na mirovinsko osiguranje, Ustavni sud utvrđuje da je to pravo jedno od inheretnih „prava zaposlenih i članova njihovih obitelji na socijalnu sigurnost i socijalno osiguranje“ u smislu članka 56. stavku 1. Ustava, pa se u skladu s tom činjenicom pravo na mirovinsko osiguranje u hrvatskom pravnom poretku može podvesti pod ustavno jamstvo, te ima ustavnu narav i zaštitu Ustavnog suda. Iz prava na mirovinsko osiguranje

35 Odluka Ustavnog suda broj: U-I-1988/1998 od 17. ožujka 2010., Narodne novine 40/10.

36 Zakon o mirovinskom osiguranju, Narodne novine 130/10 – pročišćeni tekst.

po naravi stvari proizlazi i obveza države da u pravnom poretku ustroji katalog prava koja se osiguravaju u sustavu mirovinskog osiguranja, krug osiguranika, pravne pretpostavke za stjecanje tih prava, nadležno tijelo koje je o pravima iz mirovinskog osiguranja odlučuje neposrednom primjenom materijalnog zakona i drugih mjerodavnih propisa u pojedinačnim slučajevima, te pravni postupak u kojemu se o tim pravima odlučuje, uključujući i sustav njihove pravne zaštite. Prava iz mirovinskog osiguranja kao bitan dio prava na mirovinsko osiguranje taksativno su navedena u članku 4. Zakona o mirovinskom osiguranju pa se u prvom stupnju obvezno osigurava devet prava, a to su prava na starosnu mirovinu, prijevremenu starosnu mirovinu, invalidsku mirovinu, obiteljsku mirovinu, najnižu mirovinu, osnovnu mirovinu, profesionalnu rehabilitaciju, naknadu zbog tjelesnog oštećenja, te naknadu putnih troškova u vezi s ostvarivanjem osiguranih prava.³⁷

O svim ovim nabrojenim pravima rješava se povodom tužbi podnesenih Upravnom sudu u Mirovinsko-invalidsko-zdravstvenom odjelu Upravnog suda, ali moramo istaknuti da se tužitelji vrlo rijetko pozivaju na povredu članka 1. Protokola 1. o zaštiti prava vlasništva, pa su suci kod donošenja presuda rijetko i bili u prilici odgovoriti na takve konkretne prigovore, osim u sporovima radi neisplate mirovina za vrijeme i neposredno nakon Domovinskog rata, pa upravo u takvoj vrsti predmeta imamo evidentiranu prethodno citiranu presudu Upravnog suda, koja se poziva na stajalište iz presude Europskog suda u vezi sa zaštitom prava vlasništva sukladno članku 1. Protokola 1.

Željeli bismo se vratiti na navedenu odluku Ustavnog suda, koja je zanimljiva i po obrazloženjima koja daje u vezi s tumačenjem imovinskog aspekta prava na mirovinu, pod kojim se podrazumijeva ukupnost svih prethodno nabrojenih prava u smislu privatnih prava, suprotstavljajući tom aspektu javnopravni karakter prava na mirovinu.

U obrazloženju navedene odluke navodi se da zbog prihvaćenog sustava obveznih doprinosa, novčana primanja iz podsustava mirovinskog osiguranja utemeljenom na generacijskoj solidarnosti imaju javnopravnu narav: iz uplate doprinosa u taj podsustav proizlazi pravo osiguranika na ostvarivanje socijalnog davanja (mirovine ili drugog mirovinskog primanja) iz tog podsustava, pri čemu se ono obračunava prema unaprijed određenoj mirovinskoj formuli (mirovina se izračunava tako da se mirovinski faktor pomnoži s aktualnom vrijednošću mirovine i osobnim bodovima), a ne prema ukupnom iznosu doprinosa koji je osiguranik uplatio tijekom svog aktivnog rada.³⁸

Nasuprot iznesenom javnopravnom aspektu prava na mirovinu, u odluci se navodi da pravo na mirovinu iz podsustava obveznog mirovinskog osiguranja na temelju generacijske solidarnosti zakonodavac uređuje kao neotuđivo osobno materijalno pravo, koje se ne može prenijeti na drugoga niti se može naslijediti (prva rečenica članka 5. stavka 1. ZOMO-a).³⁹

37 Paragraf 12. i 12.1 citirane Odluke Ustavnog suda.

38 Paragraf 14.1 citirane Odluke Ustavnog suda.

39 Paragraf 14.2 citirane Odluke Ustavnog suda.

Riječ je, dakle o imovinskom pravu koje osiguranik ostvaruje na način da iz prvog stupa mirovinskog osiguranja prima novčanu naknadu odgovarajuće vrste i novčanu naknadu odgovarajuće vrste i visine, pri čemu se njezin obračun provodi po unaprijed utvrđenoj formuli, a njezina se isplata u pravilu obavlja mjesečno i isplaćuje unatrag. Pravo koje osiguranik stječe u prvom stupu mirovinskog osiguranja strogo je osobno pravo, nezastarivo, neotuđivo, neprenosivo i nenaslijedivo (prva rečenica članka 5. stavka 1. i dio članka 5. stavka 2. ZOMO-a). Ukratko, ono je izraz subjektivnog pravnog položaja njegova nositelja, a gasi se njegovom smrću (druga rečenica članka 5. stavka 1. i dio članka 5. stavka 2. ZOMO-a).⁴⁰

Iz tako određenog prava na mirovinu proizlaze i sljedeće pravne posljedice: - dospjeli novčani iznosi koji nisu isplaćeni do smrti korisnika mogu se nasljeđivati; - dospjeli, a neisplaćeni novčani iznosi podliježu zastari; - mirovinske naknade mogu biti predmet ovrhe i osiguranja u skladu sa zakonom (druga rečenica članka 5. stavka 1., dio stavka 2. i stavak 4. ZOMO-a).⁴¹

Iz navedenog zakonskog uređenja prava koja se osiguravaju i ostvaruju u podsustavu mirovinskog osiguranja utemeljenog na generacijskoj solidarnosti proizlaze sljedeće obveze države:

1) država je dužna svakom tko ispunjava zakonom propisane uvjete priznati pravo na mirovinu ili neko drugo zakonom predviđeno mirovinsko davanje; protiv eventualnog nepriznavanja tog prava stranka mora imati osigurana djelotvorna sredstva pravne zaštite;

2) država je dužna svakom korisniku tog prava redovito isplaćivati mirovinu ili drugo mirovinsko davanje odgovarajuće visine obračunate u skladu sa zakonom i drugim propisima; sva potraživanja korisnika vezana uz dospjele, a neisplaćene novčane iznose mirovinskih davanja utuživa su i imaju pravnu zaštitu.⁴²

Ono zbog čega nam je ova odluka Ustavnog suda izuzetno važna u odnosu na pitanje primjenjivosti zaštite prava vlasništva u velikom dijelu upravnih sporova iz nadležnosti Mirovinsko-zdravstveno-invalidskog odjela Upravnog suda je stajalište Ustavnog suda u odnosu na prethodno nabrojena socijalna prava da su i ta prava zaštićena člankom 1. Protokola 1., te je to stajalište obrazloženo konkretnim primjerima iz prakse Europskog suda.

Iz navedene odluke Ustavnog suda, stoga citiramo:

Pravo na socijalno davanje iz podsustava mirovinskog osiguranja utemeljenom na generacijskoj solidarnosti zaštićeno je i člankom 1. Protokola 1. uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda Vijeća Europe.⁴³

Europski sud u mnogim svojim odlukama i presudama ističe da Konvencija kao takva ne jamči pravo na državnu mirovinu ili slična davanja koja financira država.⁴⁴

40 Paragraf 14.2 citirane Odluke Ustavnog suda.

41 Paragraf 14.2 citirane Odluke Ustavnog suda.

42 Paragraf 14.2 citirane Odluke Ustavnog suda.

43 Paragraf 14.3 citirane Odluke Ustavnog suda.

44 Odluka o dopuštenosti zahtjeva Neil i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva od 29. siječnja

Međutim, kad nacionalno zakonodavstvo predviđa pravo na socijalno davanje utemeljeno na sustavu doprinosa, onda se pravo proizašlo iz plaćanja doprinosa fondovima osiguranja može smatrati imovinskim pravom u smislu članka 1. Protokola 1. uz Konvenciju, koja jamči njegovu zaštitu.⁴⁵

I u navedenoj odluci Ustavnog suda ističe se da sama mirovina, s druge strane, u podsustavu mirovinskog osiguranja utemeljenom na generacijskoj solidarnosti ima obilježja javnopravnog davanja. Stoga, pravo na mirovinu u tom podsustavu ne uključuje pravo na određeni iznos mirovine.⁴⁶

Europski sud u predmetu Janković⁴⁷ protiv Hrvatske ponavlja da Sud podsjeća da, iako se prema članku 1. Protokola 1. može tražiti ostvarivanje prava koja proizlaze iz uplate doprinosa u mirovinski sustav, osobito prava na ostvarivanje davanja iz takvog sustava – npr. u obliku mirovine, ova se odredba ne može tumačiti tako da daje pojedincu pravo na mirovinu u određenoj svoti.

Stoga se, i Ustavni sud u svojoj odluci poziva na predmet Janković i ističe da je izloženo pravno stajalište Europskog suda primjenjivo na sva socijalna davanja iz članka 4. ZOMO-a. Drugim riječima ni Ustav, ni Konvencija ne jamče pravo na davanja iz podsustava mirovinskog osiguranja utemeljenom na generacijskoj solidarnosti u određenom iznosu.⁴⁸

Na pitanje postoji li općenito najniža granica mirovinskih primanja čije bi prekoračenje ujedno značilo i povredu ljudskih prava zajamčenih Ustavom, u odluci Ustavnog suda odgovara se da je stajalište Europskog suda da ukupna svota mirovine može zbog svoje nedostatnosti, u osobitim okolnostima nekog konkretnog slučaja otvoriti pitanje nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja države u smislu članka 3. Konvencije ako ta svota, dostupna osobi, ne bi bila dostatna za zaštitu od narušavanja fizičkog ili mentalnog zdravlja ili od degradacije nesuglasne s ljudskim dostojanstvom do mjere dovoljno ozbiljne da bi mogla potpasti unutar okvira članka 3. Konvencije.⁴⁹

Ustavni sud se u odnosu na to izneseno stajalište poziva na predmet Antonina Dmitriyevna Budina protiv Rusije,⁵⁰ u kojem je Europski sud utvrdio da iako podnositeljčina mjesečna primanja nisu bila visoka u apsolutnim iznosima, kao očito neosnovan odbačen je njen prigovor da su joj prava povrijeđena zbog toga što su njezina primanja ispod egzistencijskog minimuma, s obrazloženjem da nije dokazala da se nedostatak sredstava sam po sebi pretvorio u konkretnu patnju.

U presudi Kutepov i Anekeyenko protiv Rusije⁵¹ Europski sud je izrazio

2002., zahtjev broj: 56721/00.

45 Presuda u predmetu Gaygusuz protiv Austrije od 16. rujna 1996., zahtjev broj: 17371/90.

46 Paragraf 14.4 citirane Odluke Ustavnog suda.

47 Odluka o dopuštenosti zahtjeva Janković protiv Hrvatske od 12. listopada 2000., zahtjev broj: 43440/98.

48 Paragraf 14.4 citirane Odluke Ustavnog suda.

49 Paragraf 14.5 citirane Odluke Ustavnog suda.

50 Odluka o dopuštenosti zahtjeva Antonine Dmitriyevne Budine protiv Rusije od 18. lipnja, zahtjev broj: 45603/05.

51 Presuda u predmetu Kutepov i Anikeyenko protiv Rusije od 25. listopada 2005., zahtjev broj:

stajalište da Konvencija ne jamči posebno pravo na određeni životni standard. U obrazloženju se navodi da Europski sud primjećuje da prigovor o ukupno nedostatnom iznosu mirovine i drugih socijalnih povlastica može, u načelu, otvoriti pitanje po članku 3. Konvencije koji zabranjuje nečovječno ili ponižavajuće postupanje. Međutim, na temelju dokumenata koje posjeduje, Europski sud ne nalazi naznaku da je iznos mirovine drugog podnositelja zahtjeva uzrokovao narušavanje njegova fizičkog ili mentalnog zdravlja do mjere koja bi bila dostatna za postizanje minimuma razine ozbiljnosti da bi mogla potpasti unutar okvira članka 3. Konvencije, ili da se on suočava s bilo kakvim stvarnim i prijetećim rizikom koji bi zahtijevao primjenu članka 2. Konvencije u konkretnom slučaju.

Za utvrđivanje dosega zaštite prava vlasništva u predmetima iz kruga socijalnih subjektivnih prava o kojima se rješava pred Upravnim sudom, bitno je istaknuti sljedeći zaključak iz navedene odluke Ustavnog suda.

Ustavni sud smatra da je dostatno utvrditi da ocjena o utjecaju visine iznosa konkretne mirovine na ljudska prava njezina korisnika uvijek ovisi o osobitim okolnostima svakog pojedinačnog slučaja. Zbog faktične međusobne neuporedivosti privatnih imovinskih sfera pojedinaca u konkretnim slučajevima, ali i činjenice da ZOMO, zbog svog solidarizirajućeg učinka, različito djeluje prema konkretnim osobama u pojedinačnim pravnim situacijama (prema jednim djeluje ograničavajuće, dok prema drugima djeluje povlašćujuće), ta ocjena nije podobna za generalizaciju.⁵²

Ustavni sud ponavlja da se mirovine i druga socijalna davanja iz mirovinskog osiguranja utemeljenom na generacijskoj solidarnosti ne mogu podvesti pod pravo vlasništva u smislu privatnog prava, jer je riječ o davanjima javnopravne naravi, koja izviru iz sustava obveznih doprinosa s posebnom javnopravnom svrhom. U tom je smislu ustavnopravno dopušteno mijenjati, pa i ukidati pojedine vrste (oblike) mirovinskih davanja iz tog sustava do granice koja ne dovodi u pitanje samu bit „prava na mirovinu“.⁵³

Mišljenja smo da se izraženo stajalište Ustavnog suda da mirovina kao socijalno davanje iz mirovinskog sustava utemeljeno na generacijskoj solidarnosti nema obilježja vlasništva u smislu privatnog prava, mora shvatiti samo u kontekstu i druge sljedeće citirane rečenice iz koje proizlazi da se mijenjanje, odnosno ukidanje prava iz mirovinskih osiguranja, priznatih na temelju zakona, ne može smatrati ukidanjem stečenih prava, sve dok ne dovodi do narušavanja same biti zakonski osiguranih socijalnih prava. U kojem konkretnom slučaju bi moglo biti ocjenjeno da je do toga došlo, nadležna upravna tijela, Upravni sud i Ustavni sud u Republici Hrvatskoj svojom praksom tek trebaju odrediti, imajući pri tome u vidu pravne standarde zadane kroz relevantnu praksu Europskog suda. Možemo zaključiti da se kao načelno pravilo nameće potreba ispitivanja je li došlo do miješanja države u pravo vlasništva i je li miješanje bilo opravdano.

68029/01.

52 Paragraf 14.5 citirane Odluke Ustavnog suda.

53 Paragraf 14.7 citirane Odluke Ustavnog suda.

U vezi s navedenim, zanimljivo je ukazati na podržavajuće izdvojeno mišljenje suca Thomassena u predmetu *Kjartan Asmundsson protiv Islanda*.⁵⁴ U njemu se ističe da država mora biti slobodna u reguliranju (mijenjanju) uvjeta za invalidske mirovine i to zbog financijskih razloga, ali i zbog osiguravanja pravednog sustava socijalnog osiguranja. Zbog toga se zaključuje kako činjenica da je manji broj umirovljenika (njih oko 15%) izgubio priznato pravo, sama po sebi ne može dovesti do zaključka da se radi o neopravdano različitom postupanju. Međutim, činjenica da je podnositelj zahtjeva u potpunosti izgubio pravo odmah, bez ostavljanja određenog prijelaznog razdoblja u kojem bi se mogao prilagoditi novim okolnostima, uzrokuje neumjeren teret i dovodi do povrede njegova vlasništva.⁵⁵

U predmetu *Solodyuk protiv Rusije*⁵⁶, podnositelji zahtjeva tvrdili su da je došlo do povrede njihova prava vlasništva kada je isplata mirovine redovito kasnila. To je uz inflaciju i devalvaciju u Rusiji imalo za posljedicu realni gubitak vrijednosti njihovih mirovina. Europski sud je ocijenio da nije došlo do potpunog lišenja prava vlasništva, ali da su podnositelji zahtjeva podnijeli neumjereni i pojedinačni teret, jer u konkretnom slučaju, Vlada nije navela neki legitimni cilj koji se nastojao postići kašnjenjem mirovina, bez obzira što nacionalnim zakonima nije bila propisana zabrana kašnjenja mirovina. A ako nema nikakvog javnog, legitimnog interesa zbog kojeg se pojedincu zadire u njegovo vlasništvo, tada je nedopušten svaki, pa i minimalni utjecaj na pravo vlasništva.⁵⁷

Iz prethodno navedene prakse Ustavnog suda i Europskog suda za zaključiti je kako plaćeni doprinosi ne samo da daju ovlaštenje na stjecanje prava na mirovinu i srodnih socijalnih prava, već i legitimno očekivanje da će kada nastupi osigurani slučaj pravo biti priznato, uz ispunjenje uvjeta iz nacionalnog zakonodavstva, pa se u tom smislu mogu smatrati pravom vlasništva, te bi bilo za očekivati da se ova stajališta odraze i na praksu Mirovinsko-invalidsko-zdravstvenog odjela Upravnog suda.

4. PRAKSA IMOVINSKO-PRAVNOG ODJELA UPRAVNOG SUDA

Zaključno, možemo reći da pravo vlasništva u najširem smislu obuhvaća zaštitu imovine, zaštitu stečenih prava i zaštitu legitimnih očekivanja, ali je svakoj državi pri tome ostavljena margina diskrecije u odnosu na prosudbu mjere ograničenja prava vlasništva radi postizanja legitimnog cilja u smislu ostvarivanja nekog bitnog javnog ili općeg interesa zajednice, s obvezom isplate naknade u tržišnoj vrijednosti oduzete, odnosno ograničene imovine ili izuzetno bez obveze isplate bilo kakve

54 Presuda u predmetu *Kjartan Asmundsson protiv Islanda* od 12. listopada 2004., zahtjev broj: 60669/00.

55 *Vezmar-Barlek, I., Socijalna prava u praksi Europskog suda za ljudska prava - magistarski rad 2009. obranjen na Pravnom fakultetu u Zagrebu, str. 56.*

56 Presuda u predmetu *Solodyuk protiv Rusije* od 12. srpnja 2005., zahtjev broj: 67099/01.

57 *Vezmar-Barlek, I., Socijalna prava u praksi Europskog suda za ljudska prava - magistarski rad 2009. obranjen na Pravnom fakultetu u Zagrebu, str. 58., 59. i 60.*

naknade.

Konvencijsku tezu o legitimnim očekivanjima kao sastavnom dijelu prava vlasništva – imovine, Ustavni sud potvrdio je u odluci broj: U-III-B-1373/2009 od 7. srpnja 2009.⁵⁸ kojom je usvojena ustavna tužba protiv rješenja nadležnog Ministarstva, prije nego što je iscrpljen put pravne zaštite,⁵⁹ kojim se po pravu nadzora nakon gotovo pet godina poništava konačna i pravomoćna građevna dozvola s obrazloženjem da je za Ustavni sud uvjerenje podnositelja da je izgradio kuću i postao njezin vlasnik dostatno legitimno očekivanje koje je postalo vlasništvom – imovinom podnositelja, dakle ustavnim pravom koji se štiti po članku 48. Ustava Republike Hrvatske, a pri tome se napominje da Zakon o gradnji⁶⁰ dopušta ukidanje konačne građevinske dozvole po pravu nadzora.

S obzirom na ovako izloženo shvaćanje Ustavnog suda na sjednici Imovinsko-pravnog odjela Upravnog suda od 16. studenog 2009., donesen je zaključak prema kojem je ukidanje po pravu nadzora konačne i pravomoćne građevne dozvole temeljem odredaba Zakona o gradnji kojom je očito povrijeđen materijalni zakon, moguće u roku od godine dana od dana konačnosti dozvole, u kojem roku rješenje mora biti dostavljeno strankama, te pod uvjetom da je u postupku utvrđeno da za to postoji interes Republike Hrvatske u kojem slučaju postoji i obveza naknade tržišne vrijednosti za oduzetu imovinu u smislu članka 50. stavka 1. u vezi s člankom 16. Ustava Republike Hrvatske.

Upravo, primjenjujući navedeno stajalište Ustavnog suda u Imovinsko-pravnom odjelu Upravnog suda u upravnim sporovima radi izdavanja građevinske dozvole donesene su sljedeće presude Us-9441/05 i Us-29/06 od 19. studenog 2009. i Us-10267/06 od 15. siječnja 2010.

U presudi Us-4372/09 od 2. prosinca 2009. navedeno shvaćanje prošireno je i na upravni spor zbog izdavanja uporabne dozvole. U presudi se navodi da, iako se odluka Ustavnog suda kao i zaključak o pravnom shvaćanju sjednice Imovinsko-pravnog odjela odnose na građevinske dozvole, uporabna dozvola, koja je ukinuta po pravu nadzora u konkretnom slučaju, omogućuje njezinom imatelju upis u zemljišnu knjigu objekta bez tereta. Dakle radi se o konačnom i pravomoćnom upravnom aktu koji je ovršan što ga kvalificira kao imovinu u smislu članka 1. Protokola 1. uz Konvenciju i članka 48. stavka 1. Ustava Republike Hrvatske.

58 Odluka Ustavnog suda U-III-B-1373/2009 od 7. srpnja 2009., Narodne novine 88/09.

59 Protiv osporenog upravnog akta pred Upravnim sudom vodio se spor pod brojem Us-3860/07.

60 Zakon o gradnji, Narodne novine 175/03 i 100/04.

5. ZAKLJUČAK

Prema mišljenju A. Radolovića, (suca i zamjenika predsjednice Ustavnog suda od Europskog konvencijskog prava i prakse Europskog suda) treba prije svega preuzeti poruke da građani ne mogu biti žrtve loših propisa ili pogrešnih postupanja tijela državne vlasti, da postoji razna simbioza prava i postupaka ostvarivanja prava, da pravo vlasništva nije zaštićeno ako postoji dobro normativno rješenje u Ustavu i Zakonu, nego to pravo mora biti djelotvorno zaštićeno i u postupcima tijela državne vlasti, zatim da u prosudbi osnovanosti pravne zaštite građana u obzir valja uzimati cjelinu pravnog sustava, te se u većoj mjeri moramo osloboditi krutog materijalnog prava i postupovnog pravnog formalizma, te propise interpretirati po najsuvremenijim metodama, a prije svega teološki. Smatra da je približavanje, tj. gotovo poistovjećivanje pojma vlasništva s pojmom stečene imovine i zaštite te imovine znatan demokratski iskorak u vraćanju pravne sigurnosti i zaštite prava građana.⁶¹

Možemo zaključiti da ustavnopravni koncept prava vlasništva u Republici Hrvatskoj odgovara širini shvaćanja konvencijskog pojma prava na mirno uživanje vlasništva. Iz izložene prakse Europskog suda očito je da se radi o fluidnom pojmu s rastezljivim i nekada neočekivanim granicama, koje su teško sasvim odredive, jer kazuistički pristup Europskog suda ne dopušta generalizaciju u apsolutnom smislu. Nije rijetkost da se i međusobno uspoređive pravne situacije, u nekom činjeničnom aspektu razlikuju do mjere da dovode do različite prosudbe Europskog suda u primjeni članka 1. Protokola 1.

U odnosu na praksu Upravnog suda primjećuje se da izazov prihvaćanja konvencijskoga pojma prava vlasništva već postoji.

61 Radolović, A., Jamstvo prava vlasništva u praksi Ustavnog suda Republike Hrvatske i Europskog suda za ljudska prava, *Pravo u gospodarstvu* broj 49., 2010., str. 38. i 39.

Summary

THE PROTECTION OF THE RIGHT OF PROPERTY UNDER THE ARTICLE 1 OF THE FIRST PROTOCOL TO THE EUROPEAN CONVENTION FOR THE PROTECTION OF HUMAN RIGHTS AND FUNDAMENTAL FREEDOMS IN THE DELIBERATIONS OF THE ADMINISTRATIVE COURT OF THE REPUBLIC OF CROATIA

The article is structured in three parts. The first part is dedicated to aspects of peaceful enjoyment of property according to the practice of the European Court of Human Rights with regard to equalization of the notion of property and the notion of possessions, protection of already established rights and protection of legitimate expectations. In the second part of the article the author scrutinises in details the practice of the Pension-Disability-Health Department of the Administrative Court of the Republic of Croatia in relation to the Court's relevant standings. The last part of the article presents a short overview of the practice of the Property-Rights Department of the Administrative Court of the Republic of Croatia concerning the application of the Article 1 of the First Protocol to the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms.

Key words: right to property, Article 1 of the First Protocol, Administrative Court.

Zusammenfassung

SCHUTZ DES RECHTES AUF EIGENTUM NACH ARTIKEL 1. DES ZUSATZPROTOKOLLS NR. 1. ZUR EMRK IN DER RECHTSPRECHUNG DES VERWALTUNGSGERICHTES DER REPUBLIK KROATIEN

Die vorliegende Arbeit besteht aus drei Teilen. Im ersten Teil wird das Eigentumsrecht im Sinne von Gleichsetzung der Begriffe: Eigentum und Vermögen dargestellt und der Schutz erworbener Rechte und legitimer Erwartungen durch die Rechtsprechung des Gerichtes berücksichtigt. Der zweite Teil beschäftigt sich mit der Rechtsprechung der Renten-, Invaliditäts- und Gesundheitsabteilung des Verwaltungsgerichtes der Republik Kroatien in Verbindung mit relevanten Stellungnahmen dieses Gerichtes. Im dritten Teil wird ein Einblick in die Rechtsprechung der Vermögensrechtlichen Abteilung des Verwaltungsgerichtes betreffend der Anwendung des Artikels 1., Protokoll 1. zur EMRK gegeben.

Schlüsselwörter: Eigentumsrecht, Artikel 1., Protokoll 1., Verwaltungsgericht.

Riassunto

TUTELA DEL DIRITTO DI PROPRIETA' AI SENSI DELL'ART. 1 DEL PROTOCOLLO 1 DELLA CONVENZIONE EUROPEA NELLA GIURISPRUDENZA DEL TRIBUNALE AMMINISTRATIVO DELLA REPUBBLICA DI CROAZIA

Il lavoro è suddiviso in tre parti; nella prima, attraverso la giurisprudenza della Corte di giustizia, si esaminano quei profili del diritto attinenti al pacifico godimento della proprietà, intendendo così parificare il concetto di proprietà con il concetto di patrimonio, come pure la tutela dei diritti acquisiti e la protezione delle aspettative legittime. Nella seconda parte si prende in esame nel dettaglio la giurisprudenza della sezione pensionistico - invalido - sanitaria del Tribunale amministrativo della Repubblica di Croazia; mentre nella terza parte si offre una breve panoramica della giurisprudenza della sezione degli affari patrimoniali del Tribunale amministrativo con riguardo all'applicazione dell'art. 1 del Protocollo 1 della Convenzione europea per la salvaguardia dei diritti dell'uomo e delle libertà fondamentali.

Parole chiave: diritto di proprietà, articolo 1 protocollo 1, Tribunale amministrativo.